

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЇХ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*к. е. н., професор Т.І. Черкасова
Я.В. Богаченко*

Одеський національний політехнічний університет

Питання інноваційної діяльності прямо пов'язані з реалізацією стратегічних напрямів розвитку економіки України. Інновації як основу забезпечення сталого розвитку країни та конкурентоспроможності її економіки у всьому світі розглядають як один з основних чинників, що підтверджується й структурою формування рейтингу конкурентоспроможності. Глобальний індекс конкурентоспроможності формується на основі розрахунку 12 підіндексів, згрупованих у три групи: базові умови розвитку, фактори–каталізатори (підвищувачі ефективності) та фактори інновацій та розвитку.

За результатами оцінювання Глобального індексу конкурентоспроможності за 2016–2017 р.р. Україна посіла 85 місце серед 138 країн із індексом конкурентоспроможності 4.0 (проти 79 місця у 2015–2016 р.р.), в тому числі у розрізі складових оцінки:

- базові вимоги: 102 місце, індекс 4.03 (проти 101 місця, індекс 4.08 у 2015–2016 р.р.);
- підсилювачі ефективності – 74 місце, індекс 4.04 (проти 65 місця, індекс 4.09);
- фактори розвитку та інновацій – 73 місце, індекс 3.53 (проти 72 місце, індекс 3.55);
- зокрема інновації – 52 місце, індекс 3.44 (проти 54 місце, індекс 3.41)[1,2].

Наведені дані свідчать, що складова «Інновації» має більш високу ніж загально рейтингова оцінку та є єдиною, що зросла у 2016–2017 р.р.

Інноваційні фактори розвитку, які характеризують безпосередньо інноваційний потенціал і ступінь його реалізації, високо оцінені й відповідно іншому рейтингу. Так відповідно Глобальному індексу інновацій у 2016 р. Україна ввійшла у трійку лідерів для країн, у яких рівень доходу нижче середнього, та займає друге місце після Молдови [3].

Наведені дані свідчать про визнання провідної ролі інноваційної діяльності для рішення завдань забезпечення розвитку та конкурентоспроможності економіки України. Це пояснюється тим, що інновації являють собою ефективний засіб конкурентної боротьби, сприяють появі нових потреб, входженню на нові ринки та притоку інвестицій, забезпечують зниження собівартості продукції, позитивно впливають на імідж виробника нових продуктів. У таких умовах інноваційна активність є основою сталого розвитку як окремого підприємства, так й національної економіки в цілому.

Питаннями інноваційної активності промислових підприємств займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких можна виділити праці В.М. Гриньової, А.П. Гречан, М.П. Денисенка, П.М. Завліна, С.М. Ілляшенка, П.Г. Перерви, Л.І. Федулової, Ю.В. Шльонова, В.Ю. Яковця, О.М. Ястремської та інших. Проте дана проблема потребує подальшого розгляду, оскільки під впливом становлення економіки знань відбуваються якісні зміни вимог до системи управління інноваційною діяльністю промислових підприємств з метою забезпечення їх конкурентоспроможності.

Метою роботи є визначення завдань системи управління інноваційною активністю промислових підприємств.

Соціально–економічна криза в Україні прискорила процес диференціації відповідно переходу до інноваційної моделі розвитку окремих підприємств. Деякі суб'єкти господарювання розглядають таку можливість як безальтернативний варіант в умовах звуження внутрішнього ринку та зростання конкуренції в результаті євроінтеграції. Однак за відсутністю на державному рівні потужного комплексу заходів щодо формування інноваційно–інвестиційної складової економічного потенціалу окремого підприємства, реалізувати такий перехід складно. Для інших підприємств всі заходи націлені тільки на підтримку його діяльності на рівні виживання, а не реалізації стратегії розвитку.

Основною проблемою сучасного етапу поширення інноваційної діяльності є низький рівень її ефективності на тлі значного рівня інвестиційних ризиків. Безумовно, що ступінь ризикованості змінюється відповідно з приналежністю до певної галузі виробництва, фінансової стійкості суб'єкту господарювання, динамічної зміни зовнішніх чинників, з яких особливу увагу слід приділяти тенденціям розвитку цільових товарних ринків, на яких працює підприємство, розвитку науково–технічного прогресу та оцінці рівня інвестиційної привабливості підприємства.

Ключовим завданням розвитку економіки країни та забезпечення її конкурентоспроможності є створення та впровадження саме технологічних інновацій, які забезпечать оновлення як виробничих технологій, так і продукції. Створення та розповсюдження нововведення з метою підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства – це найбільш зрозуміла мета інноваційної діяльності. Однак скрутне становище більшості українських промислових підприємств, значний рівень соціально-економічної нестабільності, низький рівень фінансування інноваційної діяльності потребують прийняття рішень системного характеру.

В даному контексті в процесі управління інноваціями особливе значення набувають питання, пов'язані з визначенням рівня і джерел фінансування інноваційної діяльності; умовами нарощення окремих видів ресурсів та формування потенціалу інноваційного розвитку підприємства; перерозподілом ресурсів підприємства в рамках портфеля інноваційних проектів; створенням сприятливого внутрішнього середовища з метою забезпечення ефективної реалізації інноваційного потенціалу підприємств.

Такий підхід спонукає приділяти увагу не тільки технологічним інноваціям, але й управлінським, які необхідні для визначення технологій управління процесом нарощення потенціалу інноваційного розвитку та є драйверами ефективності інноваційної діяльності підприємства.

Сьогодні деякі дослідники інноваційну активність розглядають як інтенсивність здійснення економічними суб'єктами діяльності по розробці і залученню нових технологій або вдосконалених продуктів в господарський оборот. Інші – як комплексну характеристику інноваційної діяльності фірми, що включає ступінь інтенсивності здійснюваних дій і їх своєчасність [4].

На наш погляд, інноваційну активність слід розуміти як комплексну характеристику інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, що визначає здатність до мобілізації інноваційного потенціалу та ураховує постійність та певну ступінь інтенсивності дій по розробці й впровадженню інновацій у напрямку реалізації стратегії розвитку підприємства. Інноваційна активність господарюючих суб'єктів характеризується, перш за все, сприйнятливістю до нововведень; ступенем інтенсивності і своєчасності дій різного рівня менеджменту по трансформації ідеї в кінцевий результат і здатністю реалізувати інноваційний потенціал. Реалізація окремого інноваційного проекту як елементу стратегії інноваційного розвитку, потребує використання комплексу інструментів, які дозволять оцінити та своєчасно внести коригуючі дії у хід реалізації інноваційних рішень, що забезпечить зростання їх ефективності.

Різні моделі інноваційного процесу пред'являють свої вимоги до окремих складових процесу управління інноваційною діяльністю: управління стадіями процесу, чіткий зв'язок з стратегічними цілями організації, наявність зворотного зв'язку між етапами інноваційного процесу; пріоритетність інновацій, орієнтованих на зниження витрат при їх створенні й впровадженні; адресність дій щодо запуску, коригування та експлуатації інновацій; акцент на етап комерціалізації нововведення з урахуванням впливу навколишнього середовища; об'єктивна оцінка доцільних рамок обміну технологічною інформацією та інші.

Необхідно відмітити особливе значення інструментів моніторингу відповідності результатів інноваційної діяльності завданням стратегії розвитку підприємства. Саме у цьому сенсі слід розглядати ефективність інноваційної діяльності, а не тільки з позиції отримання фінансового результату проекту. Сьогодні немає єдиного набору інструментів, який доцільно рекомендувати використовувати для вирішення такого завдання. На різних етапах інноваційного процесу набір інструментів змінюється, але можна рекомендувати комплексне використання таких інструментів як: експериментальний моніторинг, трендовий моніторинг («trendwatching» або «trendspotting» – на етапі розробки стратегії, а та «trendsetting» – на етапі комерціалізації нововведення), технологічний аудит та моніторинг рівня оновлення техніко-технологічної бази підприємства та рівня витрат на рішення цього завдання, розробка бюджетів окремих етапів реалізації проектів у розрізі ЦФО підприємства та оцінка їх виконання, моніторинг рівня компетентності робітників, задіяних на проекті, та інші.

Таким чином, система управління інноваційною активністю промислових підприємств повинна ураховувати як тренди розвитку товарних ринків, так й технологій, бути націлена на формування всіх складових потенціалу підприємства на рівні, який забезпечить реалізацію стратегії інноваційного розвитку підприємства, буде забезпечувати ефективність діяльності підприємства на довгостроковому інтервалі. Очевидним є той факт, що досягнення конкурентних переваг відбувається, перш за все, за рахунок реалізації інноваційного потенціалу та інноваційної активності підприємства в цілому. Низький попит на інновації зумовлений низкою проблем, і в першу чергу, на думку авторів, відсутністю системного підходу в сфері управління інноваціями, недостатнім рівнем

фінансування інноваційної діяльності, невідповідністю потенціалу підприємства стратегії його розвитку, низьким рівнем ефективності систем управління інноваційною діяльністю.

Разом з тим, інноваційний розвиток є основою досягнення конкурентних переваг і успішності бізнесу в цілому. Визначення моделі інноваційного процесу, якої буде додержуватися підприємство під час розробки та реалізації стратегії розвитку, та відповідної системи управління інноваційною діяльністю прямо впливатиме на її ефективність, стане запорукою ефективного розвитку бізнес-структур в довгостроковій перспективі і об'єктивно необхідною умовою для забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Література:

1. The Global Competitiveness Report 2015–2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <chrome-extension://ecnpflgnaianjnkcmbrancdjoidceilk>
2. The Global Competitiveness Report 2016–2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016–2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016–2017_FINAL.pdf
3. Global Innovation Index – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>
4. Россіхіна О.Є. Основні фактори конкурентоспроможності підприємства / О.Є. Россіхіна // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2010. – №2. – С. 184–187.